

Preporučujem ovu knjigu svim osobama koje sebe smatraju intelektualcima, onima koji Bolonjski proces doživljavaju kao nešto po definiciji i u potpunosti "progresivno" i "evropsko", a posebno osobama koje smatraju da nešto treba popravljati čak i onda kada nismo sigurni da je pokvareno.

Ivana Gačanović

**"Fantastična" tradicija –
retradicionalizacija u okviru žanra**

Ivan Đorđević. *Antropologija naučne fantastike - tradicija u žanrovskoj književnosti*, 2009. Beograd: Etnografski institut SANU, Posebna izdanja knj. 68.

U izdanju Etnografskog instituta Srpske Akademije nauka i umetnosti 2009. godine izašla je knjiga *Antropologija naučne fantastike: tradicija u žanrovskoj književnosti*, kao posebno izdanje – knjiga 68. U pitanju je monografija istraživača Etnografskog instituta SANU mr Ivana Đorđevića. Radi se o objavljivanju rezultata istraživanja autora koji se kontinuirano bavi proučavanjem naučnofantastične književnosti iz ugla antropologije. Pitanja koja se pokreću i problematika koja se diskutuje odnosi se na široko polje reprezentacije i konceptualizacije kulture kroz "fantastični" diskurs i njegov odnos prema identitetu/identitetima u savremenoj Srbiji. U pitanju je druga monografija Ivana Đorđevića (prethodna knjiga je koautorsko delo napisano zajedno s Ivanom Kovačevićem i Bojanom Žikićem, *Strah i kultura*), koja se tematski naslanja na prethodne radove i monografiju. Istovremeno, radi se o jednom od novijih doprinosa izučavanju tzv. žanrovske književnosti (i kulturne produkcije uopšte) u okvirima domaće sociokulturne antropologije, koja poslednjih go-

dina uzima iznimnog maha imajući u vidu broj domaćih etnologa/antropologa koji se bave ovom tematikom (osim pomenutih tu su još i Ljiljana Gavrilović, Dragana Antonijević i dr.), znatnu prisutnost radova sa ovakvim temama, recentni skup posvećen naučnoj fantastici u Beogradu (*Naš svet, drugi svetovi. Antropologija, naučna fantastika i kulturni identiteti*), i sl.

Knjiga na 140 stranica diskutuje o nekoliko pitanja domaće žanrovske književnosti: nakon uvodnog poglavlja (*Antropologija i naučna fantastika*), autor raspravlja o pojmovima (naučne) fantastike i njenoj povezanosti sa izučavanjem kulture (poglavlja *Formalno određenje naučne fantastike* i *O žanru: šta tu može zanimati antropologa*), po čemu sledi predstavljanje teorijskog i metodološkog okvira. Nakon opšteg uvodnog dela, autor se usredsređuje na fantastičnu književnost našeg podneblja (*Rani radovi*) gde diskutuje motive, transformacije i sociokulturnu uslovljenost naučno-fantastične produkcije u Srbiji i bivšoj Jugoslaviji u poslednje dve decenije (*Zavet predaka* sa poglavlji *Alternativne Srbije* i *Poratak u budućnost ili bespuća povijesne (neo)zbiljnosti*). Poglavlje *Folklorna i "popkulturna" tradicija u naučnofantastičnoj književnosti* raspravlja o međusobnim uticajima svetске i domaće žanrovske književnosti, njihovih motiva i sl. (poglavlja *Priča o dva vampira* i *Srpski psiho i srpski Gospodar prstenova*), po čemu slede završna razmatranja (*Od globalnog do lokalnog i nazad*), spisak izvora i literature i produženi rezime na engleskom jeziku (*Anthropology of Science Fiction: a Tradition in Genre Literature*).

Ova monografija, osim teorijsko-interpretativnih uvida, daje i svojevrсни pregled preko dve decenije domaće žanrovske književnosti i njenih karakteristika, i sadrži brojne i interesantne izvadke

i opise motiva iz niza naučnofantastičnih dela koja su analizirana. Sam autor navodi da on pokušava "da ukaže, u dijahronijskoj perspektivi, na izvesne trendove koji ukazuju na povezanost jednog tipa literarne prakse i opštih sociokulturnih tendencija. Analize nude jedno moguće čitanje pojedinih dela iz žanrovske produkcije, sa posebnim ovrtoom na ona ostvarenja u čiju su narativnu strukturu uključeni elementi 'istorijske tradicije'". Ljiljana Gavrilović opaža da "autor tokom analize pokazuje kako se u domaćoj naučno-fantastičnoj produkciji tokom druge polovine osamdesetih godina, napuštaju motivi karakteristični za zapadne uzore i na scenu stupa koncept oneobičavanja sveta upotrebom motiva iz tradicije koja ima predznak 'nacionalna', bilo da je u pitanju ona 'folklorna' ili 'istorijska' – naznačeni proces je išao rame uz rame sa opštom sociokulturnom klimom koju je odlikovala retraditionalizacija kao ključna odrednica."

U recenziji ovog dela može se takođe pročitati i da monografija eksplicira "način na koji se istovremeno stvaraju i re-produkuju ideologije, shvaćene kao sistem deljenih ideja, verovanja, nastojanja, vrednosti, kategorija i reprezentacija, u odnosu na koje pojedinci, grupe ljudi ili cela društva opažaju, razumeju i tumače svet, a kroz koji se, zapravo, stvara šema za predstavljanje *nas* i *drugih*." Ključne reči koje povezuju ove predstave jesu, zapravo, strah od gubitka (nacionalnog) identiteta i strategija otpora prema onome ko, pretpostavljeno, taj identitet želi da "otme". Cilj povratka u "istorijsku tradiciju", kako proishodi iz analize, jeste preispitivanje pojedinih modela koje nam prošlost nudi i, uz pozivanje na njihov nesumnjiv autoritet, odabir onih istorijskih uzora koji su, unutar ovog diskursa, problem opstanka na "pozornici nacija" rešili uspešno.

Knjiga Ivana Đorđevića u suštini prikazuje transformaciju analiziranog žanra u domaćim okvirima od paradigme i motiva koji nikako ili neznatno odskaču od obrazaca postavljenih u globalnim (mahom zapadnim) uzorima, ka lokalnoj inačici koja uglavnom dosledno prati ideološka kretanja u javnim diskursima kasnih osamdesetih i devedesetih godina u Srbiji (kao i neizbežno, makar parcijalno, tematsko i stilsko reteriranje sa nacionalnog "mitologiziranja" nazad ka globalnom pop-kulturnom "fantaziranju" u pojedinim delima žanra poslednjih godina). Ne samo da se u ovoj knjizi ova kretanja jasno dokumentuju i prikazuju, ona se i dosledno antropološki interpretiraju i objašnjavaju kulturni transfer koji se odvija između razine globalnog i lokalnog, eksplicirajući šta to u tradicionalno postuliranoj žanrovskoj književnosti služi "tradicionalističkoj" svrsi, a koji pak elementi nacionalne mitologije (shvaćene u najširem smislu reči) dobro funkcionišu (istovremeno ispunjavajući i ideološko-političku ulogu) u sistemu kulturne reprezentacije koji je ranije postulirao da "leteći tanjiri ne sleću u Lajkovac". U ovoj monografiji eksplicira se kako je, i zbog čega, Lajkovac ipak stigao na *SF* mapu, i zašto je pruga naučne fantastike skrenula iz neotkrivene vasiona u tematsku nacionalnu vasseljenu.

Srdan Radović

Antropologija i teologija

Douglas J. Davies, *Anthropology and theology*, Berg, Oxford/New York, 2002, str. 236.

Antropologija i hrišćanska teologija tradicionalno su interpretirale religiju na različite načine i vrlo često su bile neprijateljski nastrojene jedna prema drugoj, sto-